

Praktyka pedagogiczna z perspektywy studenta wczesnej edukacji

Alicja Komorowska-Zielony

Uniwersytet Gdański

alicja.zielony@ug.edu.pl

Abstrakt: Przygotowanie do zawodu nauczyciela jest związane z koniecznością uzyskania odpowiedniego przygotowania akademickiego oraz potrzebą zastosowania uzyskanej wiedzy w praktyce. W ten właśnie sposób praktyka pedagogiczna staje się integralną częścią planów studiów i procesu kształcenia studentów, ale przede wszystkim umożliwia optymalny transfer wiedzy deklaratywnej w proceduralną przyszłych nauczycieli. Studenci pedagogiki wczesnej edukacji odbywają praktyki w przedszkolu i klasach 1–3 szkoły podstawowej, zdobywając wiedzę dotyczącą organizacji pracy placówki, procesu nauczania i wychowania, metod i form pracy nauczyciela, sposobów poznawania dziecka/ucznia. Badania prowadzone wśród studentów ostatniego semestru pozwoliły uzyskać odpowiedź na następujące pytania: czy istnieje zbieżność pomiędzy założonymi funkcjami i celem praktyki a rzeczywistością spełnianymi w opinii studentów? Na ile praktyka pedagogiczna stanowi możliwość bycia twórczym, poszukującym studentem? Jakie możliwości i jakie bariery we własnym rozwoju stwarza odbywana praktyka pedagogiczna?

Słowa kluczowe: praktyka pedagogiczna, spełnione funkcje praktyki, założone funkcje praktyki

Wprowadzenie

Kształcenie nauczycieli przygotowujące do wykonywania zawodu we wszystkich typach szkoły i na różnych szczeblach edukacji wiąże się z pojęciem kompetencji. Wacław Strykowski porządkuje kompetencje w trzy grupy: merytoryczne, dotyczące treści nauczanego przedmiotu; dydaktyczno-metodyczne, związane z warsztatem pracy nauczyciela, i wychowawcze, obejmujące różny sposób oddziaływania na ucznia (Strykowski, 2003, s. 23). Stanisław Dylak, określając kompetencje, któ-

rych wymaga się od nauczyciela, wymienia kompetencje bazowe, wśród których podkreśla umiejętności porozumiewania się z dziećmi i współpracownikami, kompetencje konieczne (interpretacyjne, autokreacyjne, realizacyjne) oraz kompetencje pożądane, które są związane z zainteresowaniami i pasjami nauczyciela (Dylak, 1995, s. 38–39). Inaczej nazywa kompetencje konieczne do bycia nauczycielem Robert Kwaśnica. Wymienia on kompetencje praktyczno-moralne, m.in. komunikacyjne, rozumiane jako zdolność do bycia w dialogu z samym sobą i innymi, oraz kompetencje techniczne, czyli metodyczne i realizacyjne, rozumiane jako umiejętność doboru środków i tworzenia warunków sprzyjających osiągnięciu celów (Kwaśnica, 2003, s. 298–302).

Rozważając zagadnienie nauczycielskich kompetencji warto również przywołać kompetencje emancypacyjne, które Lech Witkowski określa jako zdolność do negacji zastanych warunków działania (Witkowski, 1984, s. 33). Biorąc pod uwagę chociażby wymieniane wcześniej rozważania, jasne staje się, iż w kształceniu nauczycieli równie ważne są wiedza i zdolności pedagogiczne (Kwieciński, 2011, s. 85), których nie uda się zbudować jedynie na drodze spotkań z teorią.

Odpowiednie przygotowanie do wykonywania zawodu nauczyciela jest zatem silnie związane nie tylko z koniecznością uzyskania właściwego przygotowania akademickiego, lecz także z potrzebą aplikacji uzyskanej wiedzy w praktyce. W ten właśnie sposób praktyka pedagogiczna staje się integralną częścią planów studiów i procesu kształcenia studentów, ale przede wszystkim umożliwia optymalny transfer wiedzy deklaratywnej w proceduralną przyszłych nauczycieli. Ważną rolę w przygotowaniu teoretycznym i praktycznym do różnych form aktywności nauczycielskiej pełni, możliwa tylko w obszarze praktyki pedagogicznej, wymiana doświadczeń pomiędzy nauczycielami akademickimi i szkolnymi, pełniącymi funkcję opiekuna i mentora, a studentem-praktykantem. Dzięki niej łatwiej jest diagnozować zjawiska związane z realizacją zadań przyszłych nauczycieli. Studenci pierwszego roku studiów na kierunku pedagogika wczesnej edukacji zapytani¹ o oczekiwania względem praktyk wskazywali: „chcę się sprawdzić, potwierdzić wybór przyszłego zawodu”, „chcę spotkać nauczycieli, od których mogę się dużo nauczyć”, „oczekuję, że nauczę się rozwiązywać problemy, jak postępować z rodzicami”, „chciałabym doświadczyć radości z postrzegania codzienności szkoły”.

Organizacja praktyk w Instytucie Pedagogiki UG na kierunku pedagogika wczesnej edukacji

Praktyki studenckie stanowią integralną część planów studiów wszystkich specjalności pedagogiki wczesnej edukacji na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu

1 Podczas realizacji przedmiotu *Wprowadzenie do praktyk* w październiku 2017 roku prowadzonego przez autorkę artykułu.

Gdańskiego. Praktyki odbywają się w placówkach, których charakter związany jest ze specjalnością studiów. Studenci specjalności wczesna edukacja odbywają praktyki o charakterze ciągłym (od trzech do sześciu tygodni pobytu w placówce, z wyłączeniem zajęć uniwersyteckich) w przedszkolach i klasach 1–3 szkoły podstawowej, podczas których mają możliwość sprawdzenia swojej wiedzy w realnych warunkach oraz weryfikowania jej w konkretnych sytuacjach zawodowych. Zdobywają w ten sposób doświadczenie zawodowe, a także mają okazję zaprezentowania się potencjalnym pracodawcom.

Wymiar godzinowy, ustalony zgodnie z wymogami standardów kształcenia nauczycieli, został określony dla studentów I roku jako 30-godzinny w szkole podstawowej na etapie klas 1–3 lub w przedszkolu. Ta pierwsza praktyka zakłada poznanie zasad organizacji pracy placówki, dokumentacji działań nauczyciela, obserwację różnorodnych zajęć. Studenci II roku odbywają we wrześniu praktyki 60-godzinne w przedszkolu. Zmienia się charakter praktyki z jedynie obserwacyjnej na metodyczną – z prowadzeniem zajęć przez praktykanta i dalszym wnikliwym poznawaniem pracy tejże placówki. Ostatnia i zarazem najdłuższa praktyka ciągła ma wymiar 120-godzinny, na który składa się 60 godzin z zakresu wczesnej edukacji klas 1–3 szkoły podstawowej oraz 60 godzin z zakresu wybranej specjalności – terapii pedagogicznej, edukacji teatralnej, języka angielskiego, logopedii. Podczas tej praktyki studenci naprzemiennie obserwują i prowadzą zajęcia, uczestniczą w różnych działaniach i przedsięwzięciach placówki.

Zadania i cele praktyki zostały określone w programie, który jako efekt prawidłowo zorganizowanej i odbytej praktyki pedagogicznej określa głębsze poznanie i rozumienie sytuacji dydaktycznych, problemów edukacyjnych, procedur realizowanych w różnych placówkach. Praktyka w założeniach organizacyjnych ma także pomóc studentom w ocenie własnych czynników osobowościowych i dyspozycji do wykonywania zawodu.

W toku studiów I stopnia na kierunku pedagogika wczesnej edukacji organizowany jest także przedmiot *Wprowadzenie do praktyk specjalnościowych*, który ma na celu zapoznanie studentów z różnymi formami zajęć, placówkami edukacyjnymi, a także rozwijanie praktycznych umiejętności pedagogicznych postępowania z wychowankiem. Wśród treści programowych ważne miejsce zajmuje obserwacja ucznia w toku zajęć, dziedziny zdobywania informacji o uczniu oraz analizowanie i przygotowanie dokumentacji dotyczącej jego rozwoju. Formą organizacyjną tego przedmiotu są także wizyty w placówkach, podczas których studenci mają możliwość, często po raz pierwszy od momentu ukończenia szkoły podstawowej, wejść do budynku, obserwować organizację przestrzeni oraz aktywności uczniów i nauczycieli. Zajęcia odbywają się w grupach ćwiczeniowych, istnieje więc możliwość wspólnego analizowania wyników obserwacji i zdarzeń krytycznych (Tripp, 1996).

Program studiów zawiera jeszcze inny przedmiot ściśle związany z praktyką. Jest to *Ewaluacja i planowanie własnego rozwoju*, realizowany w formie wykładu i ćwiczeń w ostatnim semestrze trzeciego roku, po zakończeniu ostatniej z praktyk. Celem tego przedmiotu jest przygotowanie do doskonalenia własnego działania pedagogicznego i projektowania własnego rozwoju zawodowego w oparciu o ewaluację własnej pracy. Niezwykle przydatne w osiągnięciu tego celu są doświadczenia zgromadzone podczas praktyk pedagogicznych, które pozwalają uwzględnić różne punkty widzenia, odmienność kontekstów praktycznych, zbliżając autoewaluację do badań w działaniu.

Podczas praktyki pedagogicznej w zakresie obowiązków studenta znajduje się obserwacja działań nauczyciela-mentora oraz samodzielne prowadzenie zajęć w określonej grupie wiekowej. Student zobowiązany jest również prowadzić dokumentację związaną z praktyką – dziennik praktyk, w którym zamieszcza pisemne przygotowanie do prowadzonych przez siebie zajęć, notatki obserwacyjne i inne materiały związane z realizacją zadań praktycznych. Organizacja praktyk zakłada istnienie funkcji opiekuna na terenie placówki, którą pełni nauczyciel ze stopniem awansu zawodowego, mianowany lub dyplomowany. Opiekun praktyk ustala z praktykantem plan, przebieg i sposoby realizacji zadań praktycznych, pomaga w przygotowaniu do zajęć, umożliwia uzyskanie wszystkich potrzebnych praktykantowi informacji, dokonuje oceny pracy studenta. Funkcja ta ma ogromne znaczenie dla przebiegu praktyk, zwłaszcza że często jest to pierwsza osoba, z którą praktykant komunikuje się, wymienia uwagi, planuje.

Praktyki pedagogiczne są obowiązkowe dla wszystkich studentów. Kończą się uzyskaniem opinii przygotowanej przez placówkę, w której odbywała się praktyka, i zaliczeniem, o którym decyduje nauczyciel akademicki pełniący rolę opiekuna na terenie uczelni, uwzględniając kompletność złożonej dokumentacji i opinię uzyskaną przez studenta w placówce.

Konieczne pytania

Istotne dla rozważań dotyczących praktyki pedagogicznej organizowanej przez uczelnie przygotowujące do zawodu nauczyciela są poniższe pytania:

Czy praktyki uważane są przez studentów za istotny element przygotowania do zawodu?

Czy praktyki studenckie są według nich potrzebne? Czy ich odbywanie ma sens?

Jakie oczekiwania wiążą studenci z organizacją i odbywaniem praktyk pedagogicznych?

Krótką ankietą przeprowadzoną wśród studentów kierunku pedagogika UG², specjalność: wczesna edukacja z logopedią/terapią/językiem angielskim potwierdziła, iż studenci uważają, że praktyki studenckie są potrzebne, a nawet, jak piszą, niezbędne. Niezależnie od tego, czy w przyszłości deklarowali wybór zawodu nauczyciela czy też nie. Jedna z ankietowanych stwierdziła: „Nie wyobrażam sobie sytuacji, że ktoś kończy studia pedagogiczne, otrzymuje dyplom pedagoga, nigdy nie odbywając żadnych praktyk pedagogicznych”.

Jednocześnie wielu ankietowanych wskazywało jeszcze inne powody, które przemawiają za organizowaniem przez uczelnię praktyk pedagogicznych. Wśród wypowiedzi pojawiały się i takie: „Wielu studentów po odbyciu praktyk «otwiera oczy» i stwierdza, że pedagogika wcale nie jest taka łatwa, jak myśleli wcześniej. Praktyki to świetny sprawdzian dla studenta, czy nadaje się on na pedagoga, czy też nie”.

Ankietowani wskazywali, że praktyk studenckich i zajęć praktycznych organizowanych przez uczelnię jest za mało. Podawali jednocześnie próbę rozwiązania tego problemu poprzez wolontariat, który będzie dostarczał kolejnych możliwości weryfikacji przygotowania teoretycznego w praktyce. Takie działania pozostają jednak poza uczelnią, poza wsparciem ze strony nauczyciela akademickiego czy możliwością wymiany doświadczeń pomiędzy nim a studentem. Jako trudności organizacyjne ankietowani wymieniali także czas organizacji praktyk przedszkolnych. Jako niewłaściwy określają wrzesień – miesiąc, który w wielu przypadkach jest okresem adaptacji dzieci do warunków przedszkola, a praktyka studencka organizowana właśnie wtedy określana była nawet jako utrudnienie pracy placówek.

Respondenci wielokrotnie wskazywali także na problem niezaspokojenia potrzeb i oczekiwań związanych z praktykami. „Praktyka niczego mnie nie nauczyła”, „w czasie praktyk nie miałam okazji do sprawdzenia samej siebie”, „podczas praktyk przyjmowałam sposoby pracy obecne w placówce, na moje pomysły nie było miejsca i czasu, trzeba było realizować program i kolejne etapy wypisane w przewodniku” – to wypowiedzi studentek, wskazujące również na brak przygotowania placówek i nauczycieli-mentorów do realizacji założeń praktyki pedagogicznej. Studenci niejednokrotnie napotykali na bariery tkwiące w organizacji pracy szkoły czy przedszkola, czy też w osobie nauczyciela, uniemożliwiające zastosowanie własnych pomysłów, rozwiązań lub też pełnomocności w dokonywanych wyborach zarówno organizacyjnych, jak i merytorycznych.

Wyniki tej krótkiej ankiety zmobilizowały pracowników Instytutu Pedagogiki do poszukiwań rozwiązań i działań mających na celu zmianę wskazywanych przez studentów ograniczeń, barier i zagrożeń. Zorganizowane zostały spotkania z nauczycielami, dyrektorami placówek, w których studenci odbywają praktyki. Próbowano podczas tych spotkań omówić założenia organizacyjne, określając

2 Ankieta prowadzona w grudniu 2012 roku na potrzeby NIK-u, podczas kontroli Wydziału Nauk Społecznych UG.

wzajemnie możliwości i oczekiwania, a także potrzeby środowisk. Niestety nie uczestniczyli w nich pracownicy wszystkich szkół i przedszkoli. Studenci mają możliwość organizacji praktyk w wybranych przez siebie placówkach, często zlokalizowanych w znacznej odległości od uczelni, co utrudniało obecność na spotkaniach wszystkich nauczycieli, nawet jeśli wyrażali takie chęci.

W celu rozwiązania dostrzeganych problemów i uzupełnienia procesu kształcenia o elementy do tej pory nieuwzględniane w stopniu wystarczającym w 2012 roku został przygotowany modelowy program praktyk nauczycielskich, zgłoszony do konkursu w ramach Priorytetu III Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, który jednak nie uzyskał akceptacji komisji i nie został wdrożony w Instytucie Pedagogiki UG.

W roku akademickim 2015/2016 autorka niniejszego tekstu ponownie przeprowadziła ankietę wśród studentów III roku pedagogiki wczesnej edukacji, po zakończeniu ostatniej z praktyk zawodowych. Wzięło w niej udział 97 osób, odpowiadając na pytania dotyczące przygotowania własnego oraz placówki do organizowania praktyki, kompetencji własnych konstruowanych podczas praktyk, oczekiwań i zamierzeń wobec zadań realizowanych w przedszkolu czy szkole. Studentki bardzo słabo oceniły poinformowanie przez uczelnię o celach praktyk pomimo uczestnictwa w zajęciach z przedmiotu *Przygotowanie do praktyk* i organizowania wstępnych spotkań na terenie uczelni (frekwencja na tych spotkaniach często wynosiła zaledwie 50%). W skali od 1 (bardzo nisko) do 5 (bardzo wysoko) studentki określiły poinformowanie o celach praktyk na poziomie 3 (59% badanych) i na poziomie 2 (21%). Jeszcze słabiej oceniły one przygotowanie placówki do organizacji praktyki i przyjęcia praktykantów. Aż 72% z nich podało, że było to przygotowanie na poziomie 2 (przy tej samej skali, co uprzednio). Przygotowanie to oceniane było m.in. w obszarach:

- dostępu do materiałów i środków dydaktycznych,
- wsparcia ze strony opiekuna (tutaj pojawiły się najniższe wskazania),
- współpracy z nauczycielami poszczególnych klas.

W ankiecie studenci poproszeni zostali również o określenie, w jakim stopniu praktyki kształtowały ich kompetencje i umiejętności. Dane prezentuje tabela 1:

Tab. 1. Możliwości, jakie stwarza praktyka nauczycielska

Lp.	Możliwości	1 [%]	2 [%]	3 [%]	4 [%]	5 [%]
1.	Kierowanie własnym rozwojem	12	20	64	2	2
2.	Kierowanie zespołem klasowym	12	32	46	3	4
3.	Umiejętność dyscypliny	41	32	24	0	0

Lp.	Możliwości	1 [%]	2 [%]	3 [%]	4 [%]	5 [%]
4.	Rozpoznawanie indywidualnych potrzeb ucznia	12	32	32	12	11
5.	Zainteresowanie problemami ucznia	4	8	33	40	12
6.	Łatwość w nawiązywaniu kontaktów społecznych	12	24	36	16	9
7.	Umiejętność rozwiązywania konfliktów w grupie	28	32	28	7	2
8.	Diagnostowanie sytuacji wychowawczych	11	12	52	12	10
9.	Samodzielność w planowaniu wychowawczym	39	29	38	1	0
10.	Samodzielność w planowaniu dydaktycznym	39	29	38	1	0
11.	Oryginalność w rozwiązywaniu zadań wychowawczych	41	26	32	1	0
12.	Oryginalność w rozwiązywaniu zadań dydaktycznych	25	32	41	1	1

Oznaczenia: 1 – bardzo nisko, 2 – nisko, 3 – przeciętnie, 4 – wysoko, 5 – bardzo wysoko

Źródło: badania własne.

Jak wynika z tabeli, w zakresie możliwości stwarzanych przez praktykę ankietowani najslabiej ocenili konstruowanie umiejętności dyscypliny, co często też wskazują ich opiekunowie przygotowujący opinię z praktyk. Ważne byłoby jednak ustalenie, jaką koncepcję i jakie znaczenie nadają dyscyplinie zarówno praktykanci, jak i opiekunowie. Nieliczne wypowiedzi potwierdzały też możliwość bycia samodzielnym i oryginalnym w działaniach i zadaniach praktycznych. Ten problem potwierdziły też kolejne dane zgromadzone podczas badania. W odpowiedziach na otwarte pytania o trudności i niespełnione oczekiwania studenci wskazywali szczególnie na brak miejsca na własne propozycje (wszechobecny „gotowy” scenariusz). Nawet w sytuacji, kiedy proponowali własne rozwiązania, mogli je wykorzystać w pracy z klasą po „zrealizowaniu punktów scenariusza”. Często też ankietowani wymieniali jako barierę dla własnego rozwoju brak refleksji i namysłu dokonywanych razem z opiekunem, a nawet trudności adaptacyjne w środowisku przedszkolnym/szkolnym. Wypowiedzi studentów wskazywały też na przeszkody komunikacyjne w relacjach praktykant – opiekun, a sporadycznie nawet na brak porozumienia z opiekunem praktyk, czy brak czasu poświęconego przez opiekuna na np. omawianie zrealizowanych działań lub planowanie następnych.

Konieczność zmiany, inicjatywy

Praktyka pedagogiczna jest ważnym elementem przygotowania zawodowego studenta – przyszłego nauczyciela. Dobrze zorganizowana charakteryzuje się m.in. tym, iż student ma świadomość, że praktyka może przynieść mu realną korzyść – to tutaj, podczas praktyki zderza się z rzeczywistością, którą zna tylko z teorii. Student powinien mieć przede wszystkim realny wpływ na kształt swojej praktyki – określać cele, jakie chce osiągnąć, proponować własne, oryginalne rozwiązania. Ważną dla studenta, a mającą charakter wsparcia ze strony nauczyciela akademickiego, byłaby możliwość konsultowania swoich doświadczeń, również z opiekunem-tutorem w miejscu praktyk, wprowadzającym go w działania i aktywności zawodowe nauczyciela. Praca-praktyka studenta powinna być rzetelnie oceniana, dając mu faktyczny obraz mocnych i słabych stron. Istotnym elementem byłaby też możliwość (także anonimowa) odniesienia się studenta do swojej praktyki od strony organizacyjnej, jak i relacji w szkole. Dane dotyczące praktyk zebrane przez odpowiednią komórkę uczelni powinny być analizowane m.in. w celu wdrażania na bieżąco zmian usprawniających program przygotowania praktycznego do zawodu nauczyciela.

Wypowiedzi ankietowe studentek wskazują na potrzebę przeorganizowania koncepcji, programów praktyk. Takim działaniem może stać się np. przygotowanie pilotażowych projektów czy też tworzenie „sieci” placówek ćwiczeniowych, z którymi uczelnia będzie prowadzić systematyczną współpracę i wymianę doświadczeń. Może powrót do dawnych „szkół ćwiczeń”³.

Obecnie realizowane praktyki w niewielkim stopniu (przede wszystkim w ocenie studentów) przygotowują do podjęcia pracy w zawodzie nauczyciela. Problem jest złożony, a wpływają na niego trzy główne czynniki: niskie zaangażowanie, zmotywowanie studentów do odbywania praktyk, którzy często postrzegają praktyki jako smutną konieczność, jeden z elementów do zaliczenia podczas studiów, a nie jako narzędzie, obszar uczenia się czegoś nowego, niedoskonały system organizacji praktyk, szczególnie w zakresie ewaluacji, zdobywania i weryfikowania praktycznych doświadczeń studentów oraz praktycznie brak przygotowania merytorycznego opiekunów w placówkach do przyjmowania studentów, opiekunowie-nauczyciele odpowiedzialni za opiekę nad studentami nie mają przygotowania merytorycznego w zakresie tutoring. Często student „przeszkadza im” podczas zajęć, „dezorganizuje” realizację programu nauczania przyjętego w szkole. Po odbyciu praktyk opiekunowie przygotowują studentom opinie przypominające zaświadczenia – „laurki”, które nie dają rzetelnego obrazu praktyki i umiejętności studenta. Wszystkie wymienione niedoskonałości silnie wskazują na potrzebę

3 Do 2006 roku Instytut Pedagogiki współpracował ze Szkołą Podstawową nr 74 w Gdańsku jako szkołą ćwiczeń. Status szkoły ćwiczeń, ciągi ćwiczeniowe dla nauczycieli obowiązywały do 1990 roku.

modernizacji praktyk pedagogicznych, wdrożenia pilotażowego programu praktyk oraz merytorycznego przygotowania opiekunów praktyk w placówkach przedszkolnych i szkołach podstawowych przyjmujących studentów.

Obecnie trwają prace nad przygotowaniem nowego programu studiów dla kierunku pedagogika wczesnej edukacji z uwzględnieniem wniosków wynikających z analizy potrzeb środowiska szkolnego i materiału uzyskanego podczas badań ankietowych. Cenną inicjatywą dla potrzeb modernizacji systemu praktyk jest cykliczne organizowanie seminarium *Dziecko w instytucji. Instytucja w dziecku*, jako możliwości spotkania i wymiany doświadczeń pomiędzy nauczycielami akademickimi a praktykami – nauczycielami placówek szkolnych i przedszkolnych. Materiałem do rozważań i projektowania dobrych rozwiązań mogą stać się także działania badawcze prowadzone w ramach przygotowania przez studentów prac licencjackich i magisterskich, nawiązujących tematyką do praktyki, jej funkcji założonych i realizowanych.

Pytania zamiast zakończenia

Jakie i gdzie jest miejsce dla nauczyciela przedszkola/szkoły jako opiekuna praktyk? Jaki jest najlepszy sposób dokumentowania przebiegu praktyk (dziennik, notes, portfolio)? Jaka organizacja (czas trwania, miejsce w kalendarzu szkolnym) jest najbardziej korzystna? Jak badać istnienie refleksyjności/twórczości studenta? Jak stwarzać warunki do wartościowej praktyki i co ona oznacza dla studenta, opiekuna w placówce, nauczyciela akademickiego? Te pytania wymagają nieustannej, konsekwentnie konstruowanej refleksji, a przede wszystkim działań praktycznych, aby praktyka stanowiąca ważny element procesu kształcenia, nie tylko z racji wymogów kwalifikacyjnych, stała się podstawą formowania własnej tożsamości pedagogicznej studenta.

Bibliografia

- Dylak, S. (1995). *Wizualizacja w kształceniu nauczycieli*. Poznań: Wydaw. Naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza.
- Kwaśnica, R. (2003). Wprowadzenie do myślenia o nauczycielu. W: Z. Kwieciński, B. Śliwowski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki. 2*, Warszawa: Wydaw. Naukowe PWN.
- Kwieciński, Z. (2011). *Dylematy, inicjatywy, przebudzenia. Nad przesłankami odrodzenia edukacji w Polsce*. Wrocław: Wydaw. Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej.

- Strykowski, W. (2003). Szkoła współczesna i zachodzące w niej zmiany. W: W. Strykowski, J. Strykowska, J. Pielachowski, *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej*. Poznań: eMPI2.
- Tripp, D. (1996). *Zdarzenia krytyczne w nauczaniu. Kształtowanie profesjonalnego osądu*. Warszawa: Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne.
- Witkowski, L. (1984). Edukacja przez pryzmat teorii społecznej J. Habermasa, *Socjologia Wychowania*, 5.

Pedagogical practice from the perspective of student's early education

Abstract: Preparation for teaching profession includes not only theoretical knowledge, but also using theory in practice. This is how pedagogical practice becomes a very important element of teacher education. Students of Early Childhood Education practice in kindergarten and grades 1-3 of primary school by gaining knowledge about organization of the workplace, teaching and learning process, methods and forms of teacher's work and ways to getting know child/pupil. Research which have been carried out among students of the last semester, have allowed to get answers for the following questions: Is there a convergence between the assumed functions and the purpose of practice and actually performed in the student's opinion? How far does the pedagogical practice provide an opportunity for being creative and exploring student? What the possibilities and what barriers in own development are created by the pedagogical practice?

Keywords: assumed functions of pedagogical practice, fulfilled functions of pedagogical practice, pedagogical practice